

Spira Veronika:

„Ungváry Rudolf: A láthatatlan valóság. A fasisztoid mutáció a mai Magyarországon”

(Miniesszék V.)

Értenünk, értelmeznünk kell a minket körülvevő világ jelenségeit, meg kell találnunk a szavakat, amelyekkel leírhatjuk őket. Beszélünk kell róluk ahhoz, hogy kialakuljon a társadalmi kommunikáció, hogy megszűnjön az egyes emberek elszigeteltsége és tehetetlenségérzése, hogy közvélemény formálódjon, célok körvonalazódjanak és lehetővé váljon a közös cselekvés.

Különösen fontos ez önkényuralom idején, amikor a médiát megszállják tudatmérgező médiaguruk és médialakájok, az értelmes és szabad gondolat nem kap teret, a perifériára szorul, hangja nem hallható. Könyvek, cikkek, tanulmányok még megjelenhetnek, az internet még szabad, ki tudja meddig. Ilyen helyzetben különösen fontos, hogy megszülessenek azok a gondolatok, amelyek hitelesen, plasztikusan mutatják be a körülöttünk formálódó valóság igazi arcát.

Ilyen többek között a **Magyar Bálint** általa szerkesztett két kötetes tanulmánygyűjtemény a mai magyar viszonyokról: *A Magyar polip. A posztkommunista maffiaállam*. A „polip” pontos és közérthető metafora, egyben hiteles leírása a hatalomgyakorlás mai magyar módjának. Azt kommunikálja, hogy **Orbán** rendszere úgy működik, mint a maffia. A keresztapa szerepe, a fogadott család, a vazallusok rendszere mindenki számára ismert, aki valaha is hallott a maffiáról, vagy látott akár egyet is a híres maffia-filmek közül, mondjuk a *Keresztapát*. A metafora valójában nem is metafora, hanem leleplezés. Plasztikussá teszi a Fidesz működésének mechanizmusát, a hatalomgyakorlás mikéntjét és célját.

Bár a két kötet központi fogalma a *maffiaállam*, a *szervezett „felvilág”*, egyre inkább igazolódik a *posztkommunista* jelző fontossága is. Az Orbán-rendszer ideálja a 70-es évek Magyarországa, akár az oktatás, az életforma, a társadalom vagy az egyes emberek szabadságfokának államilag kívánatos szintjére gondolunk. Az orbáni politika szerint nem kell annyi gimnázium. A 70-es években sorra alakították át őket szakközépiskolákká, ma már azok is túl intellektuálisak. A fiatalok tanuljanak szakmát, nem kell annyi érettségizett, annyi egyetemista, főiskolás. Nem kell

szociálpolitika. Aki nem dolgozik, ne is egyék. A közmunka kiváltja a kommunizmus idején kiterjedt gyárkapun belüli munkanélküliséget, ha már nem lehet a multik cégeibe bezavarni a munkanélküliek tömegét. Fő a kézben tartás, az ellenőrzés, ezt pedig a kisebb településeken a helyi hatalmaskodókra kell bízni.

A két kötet tanulmányai tudományosan megalapozottak, ugyanakkor közérthetőek. Alkalmasak arra, hogy nyelvet teremtsenek a közbeszéd számára a mai magyar viszonyok értelmezéséhez. A kimondás, a jelenségek megnevezése az első lépés a társadalom cselekvőképességének visszanyeréséhez.

Ennek a szellemi munkának is szerepe volt abban, hogy 2014 őszére az apátiából felébredt az ország, megértette, mit tesznek vele, milyen célból és hogyan manipulálják, és hevesen tiltakozni kezdett. Az őszi tüntetések transzparensi jelzik, hogy a magányos tapasztalat és a tudományosan megalapozott elemzés egymásra találtak. „*Nem tudunk annyit adózni, amennyit ti loptok*”. A kimondott szó elindult közösségteremtő útján.

Bonyolultabb, de ugyancsak elmenyitogató értelmezése a mai magyar állapotoknak Ungváry Rudolf könyve *A láthatatlan valóság. A fasisztoid mutáció a mai Magyarországon*. Ungváry meggyőzően fejt ki elméletét a demokrácia elleni lázadás két fajtájáról, a bolsevik és a fasiszta típusú mutációról. Az elmélet lényege az, amit a cím is kiemel: szinte láthatatlan, vagy inkább tudatosan láthatatlanított valóságról van szó. Ugyanis mind a jobb-, mind a baloldali lázadások a demokrácia ellen lopakodóak és rejtőzködőek. Láthatatlanok akarnak maradni, fenn akarják tartani a demokrácia látszatát, néhány díszletét, a választásokat, névleg az intézményeit, formálisan a többszínű sajtót, a többpártrendszer stb. Mindez azonban csak kulissza.

A valóság az, hogy mindazt, amitől egy társadalom valóban demokráciaként működik, fokozatosan megszüntetik. A választójogi rendszer egyoldalú előnyöket biztosít a hatalmat megragadó pártnak, a demokratikus intézményeket megszállják a vazallusok, a nyilvánosság, a szellemi élet anyagi irányítása állami intézmények uralma alá kerül, amely kizárja a szakmai függetlenséget, önirányítást (média, filmalap, legutóbb az OTKA szétverése). A korábban független intézményekkel párhuzamosan kurzus-intézmények veszik kezükbe a tudomány, a kultúra irányítását (a **Fekete György**-féle **Művészeti Akadémia**, a **Veritas Intézet** stb). A civil szervezeteket kriminalizálják, a kormányt támogató ál-civileket számolatlan pénzforráshoz juttatják. Ők mozgósítanak, demonstrálnak a kormány mellett, falaznak a törvénytelen kampányfinanszírozáshoz. A legfőbb ügyész éppúgy a vazallusuk, mint a bírósági rendszer kulcspozícióiba helyezett vezetők.

Ungváry a hatalomgyakorlás módját és a mögötte rejlő ideológiát elemezve bizonyítja, hogy az Orbán-rendszer mutált fasisztoid rezsim. **Nyolc ismérvet** elemez ennek alátámasztására: a **vezérelvet (1)**, az **erőkultuszt (2)**, a **hűségelvet (3)**, a **szervezett káoszt (4)**, a **megszállt állami intézményeket (5)**, a **permanens kirekesztést (6)**, vagyis az ellenségképzést állandóan változó célcsoportok ellen, a „mieink” megkülönböztetését az állandóan változó célpontú „nem a mieink” célpontoktól.

A fasisztoid mutáció jellemzője, hogy kommunikációja központjába emeli a **sérelmi, a nemzeti retorikát (7)**. Kisajátítja és meghamisítja a múltat, az **emlékezetet**, manipulál vele, hogy **egyirányúsítja az életformát (8)**, azaz szabad polgárok helyett alattvalókat faragna gyerekből,

felőttből egyaránt. Az iskolában kötelező a hittan vagy az erkölcsan, a tankönyveket uniformizálják, bevezetik a boltok vasárnapi zárva tartását, lebutítják az oktatási rendszert, leszállítják a tankötelezettséget, számúzik a közismereti tárgyakat a szakiskolákból, egyszer használatos segéd munkásokká zülleszténék le a szakképzést.

A hatalomgyakorlás e módját a rendszer megkísérli a **transzcendenshez kötve legitimálni, amelybe bevonják** a történelmi egyházakat is (a vezér Isten Országát említi, hatalma korlátjaként a demokratikus intézmények helyett az istenfélelmet jelöli meg).

Ungváry Rudolf fontosnak tartja a mutált fasizmus legyőzéséhez, hogy felismerjük és leírjuk a rendszer természetét. Úgy véli, hogy a kimondással le lehet leplezni, fel lehet örölni a mutált fasizmusnak az önmaga láthatatlanítására tett erőfeszítéseit.

Ungváry értelmezése az Orbán rendszer lényegéről hiteles, csupán az a hibája, hogy nehezen vihető át még az értelmiségi köztudatba is a „fasiszta” szó (pontosabban a fasisztoid mutáció kifejezés) miatt. Az elmúlt 20-25 évben ugyanis üres közhellyé vált, hogy a két szembenálló politikai oldal az unalomig fasisztázta és komcsizta egymást, kiüresítve e szavakat. Nehéz áttörni ezen a kiüresedésen, és új kontextusba helyezve, új alakváltozatban új jelentést adni a szónak. Bár nem lehetetlen.

Egy szerencsés véletlen ebben az újraérzékenyítésben a segítségünkre sietett. John McCain republikánus szenátor a minap Orbán Viktort **neofasiszta diktátornak** nevezte. A szenátusban zajló vitán, amelyen a nagyköveti kinevezésekről szavaztak, azt mondta, hogy egy olyan szövetséges országban, ahol nagy bajok vannak, ahol veszélyben a demokrácia, Orbán neofasiszta diktatúrát épít „és ágyba bújik Putyinnal”, ott profi karrier-diplomatára van szükség, nem politikai kinevezettre.

A magyar jobboldal nem akart hinni a fülének, hiszen abban a tévhitben élt, hogy a demokraták hamarosan megbuknak, és a következő, republikánus elnökkel játszi könnyedséggel fognak kommunikálni. **McCain** korábbi elnöki kampányában Orbán is ott sündörgött, majd 25 millió dollárt juttatott a szenátor alapítványának. Januárban, amikor McCain Magyarországon járt, Orbán porig dicsérte a volt vietnámi hőst.

McCaint azonban nem lehetett megvenni. Azt nyilatkozta, hogy az alapítványán keresztül az USA-ban tanuló magyar diákokat támogatja. És a beszéde utáni napon a magyar külügy firtató kérdésére megerősítette az előző napi kemény szavait. Sőt még ki is egészítette a bűnlajstromát:

"A demokrácia a jogállamiság tisztelete, amely a hatalmi ágak szétválasztása, valamint a gazdasági, polgári és vallási szabadságjogok védelme nélkül nemcsak nem kielégítő, hanem veszélyes is. Ezek hiánya magával hozza a szabadság erózióját, a hatalommal való visszaélést, az etnikai megosztottságot és a gazdasági korlátozásokat – ezeknek mind tanúi vagyunk Magyarországon, amióta Orbán miniszterelnök hatalomra került (...)

Ezek a lépések veszélyeztetik az intézményi függetlenség, valamint a fékek és egyensúlyok elveit, amelyek a demokratikus kormányzás ismertetőjelei, és engem mély nyugtalansággal töltek el a demokratikus normák magyarországi eróziója miatt.

Lépéseit Orbán miniszterelnök egy új, az 'illiberális demokrácián' alapuló állammodellre való felhívásban indokolta meg, de elképzelése kihívást jelent az Európai Unió és a NATO alapvető értékeivel szemben. Ezek a szövetségek nemcsak a demokrácia, hanem a jogállamiság, az egyéni szabadság és az alapvető szabadságjogok védelmének is alapulnak. Minden tagországnak elkötelezettnek kell maradnia ezen értékek iránt"

Végül a közlemény forrásként utalt a **Velencei Bizottság**, az **EBESZ**, a **Bizottság az Újságírók Védelméért** (CPJ) nevű szervezet és az **Európai Központi Bank** bírálataira, amelyeket a magyar viszonyok elemzése kapcsán megfogalmaztak.

Tanulságosak a reakciók McCain nyilatkozatára, különösen az, ahogy a „**neofasiszta**” jelzőre reflektáltak. **TGM** például úgy vélte, hogy a címke túlzás, és igaztalan, bár a szenátor minden érvével egyetért.

Egy politológus egyenesen úgy vélekedett, hogy az ellenzéknek a bírálattal egyetértve, vitatkozni kellett volna a neofasiszta jelzővel, hogy jelezze konstruktivitását. Megítélésem szerint ez nevetséges megállapítás. Mi okunk lenne egy olyan hatalommal szemben udvariaskodni, amely puccsszerűen leépítette a köztársaság demokratikus intézményeit, egyoldalúan átírta az alkotmányát, kleptokrácia módjára lerabolja az ország javait, nyomorba dönti az állampolgárok jelentős részét, autoriter hatalmi gépezetet működtet, az ellenzékot és a civileket ellenségnek tekinti, szabadságharcot folytat az Európai Unió és az Egyesült Államok ellen, és **Putyin** Oroszországa felé tolja az ország szekerét.

A tüntetők a József nádor téren a jelek szerint hasonlóan gondolkodnak.

Érdekes lehet, hogy a szenátor szakértői milyen anyagokból dolgoztak az említett forrásokon túl, amikor a magyarországi helyzetet elemezték. Azokban (**EBESZ, Velencei Bizottság** stb.) ugyanis biztosan nem szerepelt a „neofasiszta” szó.

Nem lepne meg, ha a stábja figyelemmel kísérené az **Amerikai Népszavát** is, ahol már 2011 tavaszán hosszú elemző cikk jelent meg **Bartus László** tollából *Az Unió első fasiszta állama* címmel (2011. május 18.). Épp egy éves volt akkor az Orbán kormány. Bartus kimutatta, hogy a **Mussolini-féle** olasz fasizmus számos meghatározó jegyét fel lehet ismerni Orbán céljaiban, eszközeiben, tetteiben, a rendszer kiépítésének metodikájában. A lapban azóta is többször visszatértek a témára.

Lehetséges, hogy **Ungváry** tanulmányára is felfigyeltek, hiszen 2013-14 fordulóján az **És**-ben és a **Mozgó Világban** jelentek meg először a könyv egyes fejezetei. Már akkor nagy feltűnést keltettek, vitát generáltak. A **Klubrádió**ban például Ungváry egy hosszabb beszélgetésben ismertette tanulmánya főbb téziseit. A könyv pedig éppen most, 2014 novemberében jelent meg, nem sokkal McCain szenátusbeli felszólalása előtt.

Úgy vélem, hogy mind a Magyar Bálint szerkesztette kötet a **maffiaállamról**, mind Ungváry Rudolf elemzése a **fasisztoid mutációról** fontos munkák a mai magyar állapotok megértéséhez. A megértést és az elutasítást előbb utóbb a változásnak kellene követnie.